

A kunsági kisbunda

www.karpatmedence.net

Régi bokorvirág kunmadarasi kisbundáról (Dorogi M. Márton rajza)

Lassan már a híre is ki vész a Kunság hajdan nevezetes ruhadarabjának, a kisbundának. Csak imitt-amott az ágyfőben, a komót fiókjában dédelgetnek még egyet-egyet az öreg nénikék. Nyomában járva ma is kunbundának, túri, vagy karcagi bundának nevezik akár a Hajdúságban, akár Dél-Borsodban vagy Észak-Biharban. A minap Hajdúszoboszlón keresgéltem utána. Egy öreg néni mutat egyet, piros kereszt- meg szálírhával, kevés virágozással. „Ilyesmi az” — mondom. „De olyat szeretnék látni, amelyiken több a virág”. „Tudom már, lelkem! Karcagi bundát keres. Volt nekem olyan is, dehát már elnyűtt. Szép volt pedig, telisded teli virággal. Még menyasszony koromban kaptam, mert akkoriban két bunda járt. Egyik, az ilyen kevés virágú, mint ez, az volt a hétköznapi, a másik a karcagi, az volt az ünneplő”. Ezt a díszesebbet büszkén emlegették a nótában is:

Az én bundám kun-karcagi,

Még gallérja sincsen néki!

Pedig hát volt, de még milyen fodros! Purzsabőrből. Gallérszerű ruhadarab ez, kb. farközépig ér. Vállra vetve viselték. Igen bő. Gubaccsal, eperfataplóval barnára festett juhbőrből szabták és a barna alapot gálíclébe mártott lúdtollal tele írták mintával, melyet, aztán fekete szűcsselyemmel virágoztak ki. Ez a virágozás szerzett neki messzeföldön hírt és nevet.

Díszítése hármastagozódást mutat. Legalól van az aljakoszorú. Az aljakoszorú-virág széles csíkjával és ritmikusan ismétlődő motívumaival mintegy alapot ad a ráépülő, tagozottabb és nagyobb kiterjedésű bokorvirág kompozíciónak. Fölötte rendszerint a csengősor helyezkedik el hálózással. E fölött még van két-három sor keskenyebb folyóminta és legfelül az erőteljes, öt-hat cm széles vállkoszorú. A kisbunda ezzel a szerkezeti megoldással mesterien felépített, a lehető legharmonikusabban megszerkesztett, egységes térkitöltésű díszet ad, amellyel csak a szűrők és a férfibundák díszítése vetekedhet. A kunsági kisbundák motívum kincse nem túl gazdag. De éppen az a csodálatos, hogy ezzel a néhány formával milyen nagy területet tud művészi díszíteni. — Szabása a férfibundával mutat rokonságot, de divatjára nagy hatással lehettek a pelerin-szerű ruhadarabok is, melyeket az előkelőbb nemes asszonyok viseltek.

www.karpatmedence.net

A kisújszállási Gaál Sándor szűcsmester kisbunda mintája (Dorogi Márton rajza)

A múltja után kutatva gyér nyomokat találunk. Írott emlékeit sem oklevelekben, sem szűcsárjegyzékekben nem találjuk. Nem szerepel a túrkevei tanács 1760 körüli és Jászkunság 1780. évi árszabásában sem. Első jelentős és jellemző adatot a mezőtúri céhíratokban találunk: módosabb és ügyeskező legény készíthetett remekbe kisbundát. Erre azonban költséges volta miatt kevesen vállalkoztak. Az első remekbe készült kisbundát 1826-ban mutatták be.

A XIX. században és a XX. sz. elején volt nagy divatja. Legdúsabban hímzett példányai is ekkor készültek. Akinek csak valamelyes tehetsége volt hozzá, vásárolt magának. Amelyiken csak állítás, meg egy koszorú virág volt, kevesebbe került. A módosabbak már egy bokorvirágosat csináltattak, vagy még feljebb, két bokorvirágosat. „A nagyon jó gazdák fehérre hímeztettek sárga selyemmel, fehér angóra prémmel. Volt fehér bunda fekete prémmel és

fekete virággal is. Meg is fizették, 120—150 forint volt az ára. Nem mondom, nagy pénz volt, de megérte az olyannak, mert ha abban végigment a nagy utcán, mindenki utána nézett. Jártatta is úgy a farán, hogy csak úgy ringott utána. Nem volt annak semmi híjja, úgy telerajzolta az uram”, — mesélte Szabó, híres kunhegyesi szűcsmester özvegye. Szóval: mindenki igyekezett rá szert tenni, ki emígy, ki amúgy. Némelyik kackiás menyecskét nótaszóban még meg is gyanúsítottak.

Csak a szegény sorsú asszonyok maradtak ki a vetélkedésből. Nekik csak az ócskasorról jutott, vagy gazdasszonyok mellett való szolgálataikért kaptak egy-egy viseltes kisbundát.

www.karpatmedence.net

Kunhegyesi kisbunda oldalrész (Dorogi Márton rajza)

A XIX. sz. második felétől kezdve csaknem kizárólag paraszt asszonyok ruhadarabja lett a kisbunda. Iparos és polgár asszonyok nem igen viselték. Utóbb már a fiatalok is szégyelték felöltönni. De az öregeket a sírig elkíséri. Az örökösök már nem veszekednek rajta, felszabatják ködmönnek. Mi is lenne, ha kisbundában mennének végig az utcán, világ-csodájára? — vélekednek. Csak a régimódi öregek hordják még divatjamúltán is, a jóságáért, elkocognak

benne még a piacra is. Nyáron a fejük alatt tartják, hogy ágyazáskor kézben megforgassák, így védve a moly ellen. Dédelgetve mutatják meg, ha a néprajzos érdeklődik utána.

Hát a kisbundák nagyhírű mesterei? Már régen elporladtak. Mintáikat elpusztította a molyosfogú idő, készítményeik utolsó darabjai elnyúnek, elkopnak. Szabó Pálnak és Lajosnak már csak a hírét hallottam Kunhegyesen. Üstökös Sándornak, Madarason, még sikerült megmentenem egy remekét. Hát még a kisújszállási Gaál Sándor! Megérdemelné, hogy múzeumba gyűjtsük még fellelhető remekeiket, feljegyezzük az ő alkotó életükről szóló emlékezéseket.

Megjelent a Múzeumi Levelek 5. számában (Kaposvári Gyula szerk.)

A szolnoki Damjanich János Múzeum Könyvtárának engedélyével.